

CHIA SẺ KINH NGHIỆM DẠY HỌC HÁT DÂN CA CHO SINH VIÊN CAO ĐẲNG SƯ PHẠM MẦM NON TRƯỜNG CAO ĐẲNG SƯ PHẠM TRUNG ƯƠNG – NHA TRANG

Nguyễn Thị Ái

Giảng viên Trường Cao đẳng sư phạm TW- Nha Trang

Tóm tắt: Dân ca là một loại hình nghệ thuật truyền thống, là nét văn hóa độc đáo, là tiếng nói riêng của dân tộc Việt Nam, mỗi chúng ta cần phải có trách nhiệm bảo tồn, giữ gìn và phát huy những giá trị văn hóa đó. Để dân ca dân tộc lưu truyền một cách hiệu quả, ngay từ cấp học mầm non trẻ cần được nghe, được học hát dân ca. Để tổ thực hiện tốt vấn đề này, giáo viên mầm non cần có được những kiến thức và kỹ năng cơ bản về hát dân ca. Bài viết này chia sẻ kinh nghiệm dạy học hát dân ca cho sinh viên sư phạm mầm non tại Trường Cao đẳng sư phạm Trung ương Nha Trang gồm những vấn đề trọng tâm sau: quy trình hướng dẫn học hát dân ca; hướng dẫn sinh viên cách xử lý nhà chữ tạo âm khi hát dân ca; hướng dẫn sinh viên thể hiện nhạc cảm một số kỹ thuật hát cần ứng dụng trong dạy học hát dân ca; kiểm tra đánh giá kết quả.

Từ khóa: kinh nghiệm dạy học hát dân ca, dạy học hát dân ca, phương pháp dạy học hát dân ca.

SHARING EXPERIENCES IN TEACHING FOLK SONG SINGING TO PRESCHOOL EDUCATION STUDENTS AT THE CENTRAL PEDAGOGICAL COLLEGE – NHA TRANG

Nguyen Thi Ai

Lecturer, Central Pedagogical College – Nha Trang

Abstract: Folk songs are a form of traditional art, a unique cultural feature, and the distinctive voice of the Vietnamese people. Each of us has the responsibility to preserve and promote these cultural values. In order for folk songs to be effectively passed down, children should be exposed to and learn folk songs from the preschool level. To successfully implement this, preschool teachers need to acquire basic knowledge and skills in singing folk songs. This article shares experiences in teaching folk song singing to preschool education students at the Central Pedagogical College – Nha Trang, focusing on the following key aspects: the process of teaching folk song singing; guiding students in pronunciation and tone articulation while singing folk songs; instructing students on musical expression and techniques needed in teaching folk song singing; and evaluating learning outcomes.

Keywords: teaching experience in folk song singing; folk song singing instruction; methods of teaching folk song singing.

Nhận bài: 22/03/2025

Phản biện: 12/04/2025

Duyệt đăng: 16/04/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Việt Nam có một nền âm nhạc truyền thống lâu đời với nhiều loại hình nghệ thuật phong phú, đặc sắc trong đó những làn điệu dân của các vùng miền, dân tộc có một sức sống và sự thu hút mãnh liệt với những người yêu nhạc. Trong thời buổi kinh tế thị trường ngày nay, xu hướng hội nhập của nhiều trào lưu âm nhạc mới đã ảnh hưởng không ít đến thẩm mỹ âm nhạc của quần chúng, đặc biệt là giới trẻ. Nền âm nhạc truyền thống Việt Nam ngày càng bị mai một, lai căng, ảnh hưởng bởi những văn hóa của các nước lân cận, phương tây.

Những làn điệu dân ca là tâm hồn, là nét văn hóa độc đáo, là tiếng nói riêng của dân tộc, chúng ta cần phải bảo tồn, giữ gìn và phát huy những giá trị văn hóa đó. Với chủ trương chung của Đảng: Việt Nam cần xây dựng một nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Vì vậy trong Chương trình Giáo dục mầm non, thông qua hoạt động âm nhạc cho trẻ hát, nghe hát những bài dân ca dân ca phù hợp với trẻ. Điều đó giúp giáo dục tình cảm,

đạo đức, thẩm mỹ, phát triển trí tuệ và thể chất cho trẻ. Đây cũng là cách chúng ta bảo tồn những làn điệu dân ca của dân tộc.

Với định hướng giáo dục như trên, giáo viên mầm non ngoài kiến thức về chuyên ngành cần có kiến thức về âm nhạc, kỹ năng thực hành âm nhạc trong đó có hát dân ca.

Là một giảng viên dạy hát dân ca với 20 năm kinh nghiệm, tôi mạnh dạn chia sẻ cùng đồng nghiệp, sinh viên (SV) và bạn đọc một vài kinh nghiệm dạy học hát dân ca mà bản thân tìm tòi tích lũy qua hoạt động dạy học.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

Hát dân ca sử dụng giọng hát, cũng như thanh nhạc là bộ môn nghệ thuật, phối hợp giữa âm nhạc (âm thanh có tính nhạc) và ngôn ngữ (ca từ), dùng giọng hát của con người nhằm thể hiện tình cảm, nội dung tác phẩm âm nhạc. Vậy để hát được dân ca thì người học cần có một chút ít năng khiếu, có thể nghe và hát đúng được một số làn điệu dân ca.

Điều này trong quá trình dạy học đòi hỏi cả người dạy và người học cần có sự hợp tác tích cực, tập trung cao độ để truyền tải và thu nhận các kiến thức kỹ năng của môn học. Là giảng viên nhất thiết phải giúp SV nắm được những vấn đề cơ bản sau:

2.1. Quy trình hướng dẫn học hát dân ca

Bước 1: Hướng dẫn SV luyện thanh khởi động giọng hát

Trước khi học hát Giảng viên nên dành chút ít thời gian để hướng dẫn SV khởi động hát. Điều này giúp âm thanh giọng hát được mở sáng đẹp, SV có cảm giác tốt, ổn định hơn về vị trí âm thanh và âm sắc giọng hát.

Trước hết chúng ta hướng dẫn SV luyện thanh theo mẫu điệu thức 7 âm bình thường, luyện liên bậc lên dần xuống dần để giọng hát mở. Sau đó luyện thanh theo thang âm của bài hát, giúp SV có cảm nhận và nắm được âm điệu, tính chất làn điệu, âm hưởng đặc trưng của bài dân ca, khi tập hát sẽ nhanh chóng và dễ dàng hơn.

Bước 2: Giảng viên cùng hỗ trợ SV phân tích bài dân ca

Hướng dẫn SV phân tích để hiểu bài hát một đoạn, hai đoạn, số lượng ô nhịp, có mấy câu. Xác định chỗ lấy hơi. Câu hát dài có thể ngắt ra lấy hơi ở từng ý của lời ca, nhưng phải đủ nghĩa và phù hợp từng tiết nhạc. Giảng viên cần giới thiệu hoặc giao nhiệm vụ cho SV tìm hiểu khái quát về đặc điểm vùng miền. Phân tích những đặc điểm về tính chất làn điệu và cách thể hiện, cụ thể một số từ ngữ thể hiện ngữ điệu địa phương.

Bước 3: Tập hát cho theo các bước

- Hát mẫu hoặc cho SV nghe bài hát qua băng, đĩa: SV cần nghe để nắm được làn điệu qua bài hát mẫu. Việc hát mẫu này có thể do giảng viên thực hiện hoặc nghe qua phương tiện. Sau khi cho SV nghe, giảng viên cần lưu ý các kỹ thuật được sử dụng trong bài, những chỗ luyện láy, những quãng khó và cách thực hiện như thế nào;

- Đọc diễn cảm lời ca.

- Nghe và ghi nhớ giai điệu.

- Hát vocali bằng âm (a/ la) đến khi thuộc giai điệu.

- Ghép lời ca và giai điệu với tốc độ chậm (tập đi tập lại nhuần nhuyễn). Ở bước này giảng viên cần hướng dẫn từng câu theo lối móc xích. Trong quá trình hướng dẫn, cần chú ý sửa sai cho SV về cách phát âm, nhả chữ; cách nắn điệu, bẻ làn; thể hiện sắc thái; xử lý hơi thở trong ca hát; đặc biệt chú ý đến kỹ thuật hát liền giọng. Ở mỗi kỹ thuật hoặc ở những chỗ khó, cần làm mẫu cụ thể để sửa sai cho SV; việc làm mẫu có thể do giảng viên hoặc lựa chọn một SV khá trong lớp làm mẫu nhằm phát huy tính tích cực, tạo sự hứng thú cho SV khi tham gia vào bài học. Sau khi dạy hát từng câu, cần móc xích lại cho đến khi hoàn chỉnh bài và chú ý việc thể hiện cảm xúc, tình cảm bài hát và phong cách biểu diễn cho phù hợp.

Bước 4: Hoàn thiện bài hát

- Thể hiện bài hát đúng tốc độ vừa phải; tính chất vui tươi, nhẹ nhàng.

- Hát diễn cảm kết hợp với nhạc đệm.

2.2. Ví dụ minh họa

Sau đây là 1 ví dụ cụ thể hướng dẫn SV học hát bài “Cò lả” (Dân ca Đồng bằng Bắc Bộ)

Cò lả

Dân ca Đồng bằng Bắc Bộ

Nhanh vừa - Vui hoạt

Con cò cò bay lả lả bay la Bay
từ từ cửa phủ bay ra ra cánh
đồng. Tình tình tang tang tình tình, Oi bạn
rằng ơi bạn ơi rằng có biết biết hay
chăng, rằng có nhớ nhớ tôi chăng

*Luyện Thanh khởi động giọng hát theo mẫu

Mẫu 1: Nguyên âm ô, a và phụ âm N.

Mẫu 2: Nguyên âm i, a và phụ âm M.

*Luyện thanh theo thang âm của bài dân ca

Tiếp theo giảng viên hướng dẫn SV luyện theo thang âm của bài hát, giúp SV có cảm nhận và nắm được âm điệu, tính chất làn điệu, âm hưởng

đặc trưng của bài dân ca, khi tập hát sẽ nhanh chóng và dễ dàng hơn.

* Thang âm luyện thanh.

*Tập hát cho SV theo các bước

- Đọc diễn cảm lời ca. (Yêu cầu SV đọc diễn cảm lời ca để tập nhanh thuộc)

- Nghe và ghi nhớ giai điệu. Bước này giảng viên hát mẫu hoặc cho SV nghe bài hát qua băng, đĩa. Lưu ý SV tập trng cao độ nghe kỹ để nắm được làn điệu qua bài hát mẫu. Sau khi cho SV nghe, giảng viên cần lưu ý các kỹ thuật được sử dụng trong bài, những chỗ luyến láy, những quãng khó và cách thực hiện như thế nào.

- Hát vocali bằng âm (a/ la) đến khi thuộc giai điệu. (giảng viên hướng dẫn SV hát giai điệu bằng âm a/la)

- Ghép lời ca và giai điệu với tốc độ chậm (tập đi tập lại nhuần nhuyễn).

Ở bước này giảng viên cần củng cố hệ thống các kỹ năng ca hát cơ bản như hơi thở, tư thế, khẩu hình khi hát. Lưu ý cho SV với bài “Cò lả” sử dụng kỹ thuật hát liền tiếng, áp dụng linh hoạt các kỹ thuật phát triển giọng hát; nét đặc trưng dân ca Đồng bằng Bắc bộ là lời hát vang sáng, mềm mại, nhẹ nhàng hoặc vui tươi. Khi hát thể hiện đặc trưng âm điệu giọng nói của người miền bắc là rõ lời, tròn tiếng; thể hiện những ca từ có luyến luyến, lướt mềm mại “lả, bay, phủ, là, nhớ”; hát rung luyến, luyến nảy “từ, phủ”. Tập hát rõ lời, xử lý sắc thái, thể hiện tình cảm của bài hát. Giai điệu đi lên hát to dần, khi giai điệu đi xuống hát nhỏ dần.

Khi có giọng hát tốt nếu không biết xử lý nhả chữ tạo âm thì âm thanh không tròn đầy, sáng đẹp. Cần phải luyện tập nhiều để biết phát âm, đóng âm tinh tế. Luyện tập để khi hát dân ca là phải rõ lời, tròn tiếng, âm thanh vang sáng nhưng vẫn

thể hiện được đặc trưng làn điệu, đặc điểm giọng nói riêng của vùng miền. Tiếng việt ta đơn âm đa thanh nên khi hát phải mở đóng từ từ có Đầu- thân – và đuôi chữ. Điều này giúp chúng ta thể hiện các bài hát dân cách tinh tế, khéo léo, tạo ra những âm thanh đẹp, rõ lời.

2.3. Hướng dẫn SV thể hiện nhạc cảm

Hát có nhạc cảm là yêu cầu không thể thiếu trong nghệ thuật thanh nhạc cũng như hát dân ca, muốn vậy phải luyện tập đạt đến kỹ xảo, tức là phối hợp linh hoạt giữa các kỹ thuật một cách hợp lý, cộng với xử lý sắc thái tốt, hiểu về nội dung và tính chất làn điệu, nhập tâm thả hồn vào bài hát khi thể hiện.

Cần phải hướng dẫn cả cách chọn trang phục khi biểu diễn.

Đây là yêu cầu tưởng chừng như đơn giản, nhưng là yếu tố vô cùng quan trọng góp phần tạo nên cảm xúc chân thật cho người xem. Nó góp phần làm cho phần trình diễn hấp dẫn, trở nên duyên dáng hơn. Tuy không cần quá cầu kì, nhưng những cô giáo mầm non tương lai cũng nên nắm được vấn đề này để thể hiện khi hát dân ca cho trẻ nghe, hoặc dàn dựng tiết mục hát, múa dân ca cho trẻ nhằm tạo ấn tượng và sự hấp dẫn với trẻ.

2.4. Một số kỹ thuật hát cần ứng dụng trong dạy học hát dân ca

2.4.1. Kỹ thuật hát liền giọng (cantilena)

Đa số những bài dân ca có giai điệu rất mượt mà, mềm mại, những bài như vậy cần phải dùng đến kỹ thuật hát liền tiếng để giai điệu không bị rời rạc.

Kỹ thuật catilena là cách hát chuyển tiếp liên

tục, đều đặn từ âm nọ sang âm kia, tạo nên những câu hát liên kết không ngắt quãng. Đây là kỹ thuật hát cơ bản được sử dụng thường xuyên trong các bài hát dân.

2.4.2. Hát với sắc thái to, nhỏ

Tác dụng luyện tập hát với sắc thái to nhỏ: Giúp chúng ta phân nào thể hiện tác phẩm tình tế, truyền cảm, làm cho tác phẩm đạt mức độ hoàn mỹ nhất, tạo cảm xúc tốt đẹp cho người nghe, lúc trào dâng mạnh mẽ, lúc sâu lắng, dịu dàng.

Phương pháp thực hiện: Khi hát đòi hỏi phải áp dụng các kỹ thuật cơ bản một cách chính xác linh hoạt.

Hát từ nhỏ tới to: Hơi thở phải sâu, đẩy hơi đều đặn, liên tục. Kết hợp với hơi thở là nhắc hàm ếch lên dần, buông lỏng hàm dưới.

Hát vượt nhỏ dần (khó hơn hát to): cũng như cách hát to dần, giữ âm thanh không thay đổi tính chất, chỉ thay đổi âm lượng. Khi chuyển từ to sang nhỏ giữ cho âm thanh đều, không bị gãy, không nghẹt, kéo dài liên tục, nhỏ dần, miệng giữ độ mở cần thiết và âm thanh chuyển dần vào hốc mũi.

2.5. Kiểm tra đánh giá kết quả

Với một hoạt động dạy học thì đánh giá kết quả vô cùng quan trọng, giúp SV biết năng lực của bản thân để cố gắng luyện tập ngày càng tốt hơn. Việc kiểm tra đánh giá đối với dạy học hát dân ca được thực hiện khi SV đã hoàn chỉnh bài; việc kiểm tra bằng nhiều hình thức: cá nhân, nhóm, lớp. Quá trình kiểm tra cần yêu cầu SV nhận xét lẫn nhau để rút kinh nghiệm; sau đó giảng viên đúc kết lại vấn đề, phân tích những ưu điểm để SV phát huy và hạn chế để SV khắc phục.

Phân tích ý nghĩa giáo dục và tính chất làn điệu: giảng viên gợi ý cho SV nêu ý nghĩa giáo dục thông qua nội dung bài hát, qua tính chất làn điệu: giáo dục thẩm mỹ; giữ gìn, phát huy những giá trị truyền thống của vùng miền.

Giao nhiệm vụ tự học: sau mỗi lần điệu, cần đặt ra các nhiệm vụ cụ thể cho SV: học thuộc làn điệu; tìm hiểu thêm về tính chất, trang phục, hình

thức biểu diễn, các nhạc cụ đặc trưng của vùng miền, không gian thể hiện....Giảng viên cần lập kế hoạch kiểm tra, đánh giá nhiệm vụ tự học của SV.

III. KẾT LUẬN

Dân ca là một phần không thể thiếu trong di sản văn hóa Việt Nam, là tiếng nói riêng của dân tộc, cần được bảo tồn và phát huy. Việc dạy hát dân ca cho SV sư phạm mầm non là vô cùng quan trọng, giúp họ có đủ kiến thức và kỹ năng để truyền dạy lại cho trẻ em, góp phần gìn giữ và phát triển văn hóa dân tộc.

Bài viết đã chia sẻ những kinh nghiệm quý báu trong việc dạy học hát dân ca cho SV sư phạm mầm non tại Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương – Nha Trang gồm:

- Quy trình hướng dẫn học hát dân ca: Từ luyện thanh khởi động giọng hát, phân tích bài dân ca, tập hát theo các bước (hát mẫu, đọc diễn cảm, nghe và ghi nhớ giai điệu, hát vocali, ghép lời ca), đến hoàn thiện bài hát.

- Hướng dẫn SV cách xử lý nhà chữ tạo âm khi hát dân ca: Để âm thanh tròn đầy, sáng đẹp, rõ lời, thể hiện được đặc trưng làn điệu và giọng nói riêng của vùng miền.

- Hướng dẫn SV thể hiện nhạc cảm: Phối hợp linh hoạt giữa các kỹ thuật, xử lý sắc thái tốt, hiểu nội dung và tính chất làn điệu, nhập tâm vào bài hát.

- Một số kỹ thuật hát cần ứng dụng trong dạy học hát dân ca: Kỹ thuật hát liền giọng (cantilena), kỹ thuật hát với sắc thái to, nhỏ.

- Kiểm tra đánh giá kết quả: Bằng nhiều hình thức, yêu cầu SV nhận xét lẫn nhau, giảng viên đúc kết, phân tích ưu điểm và hạn chế.

Những kinh nghiệm này không chỉ giúp SV nắm vững kiến thức và kỹ năng hát dân ca mà còn giúp họ hiểu rõ hơn về ý nghĩa giáo dục và tính chất làn điệu, từ đó có trách nhiệm hơn trong việc bảo tồn và phát huy văn hóa dân tộc. Hy vọng rằng những chia sẻ này sẽ góp phần nâng cao chất lượng dạy và học hát dân ca, góp phần xây dựng một nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Lê Hồng Anh (2015), *Khái quát chung về dân ca Việt Nam*, <http://www.spnttw.edu.vn/articledetail.aspx?articleid=3490&sitepageid=650>, Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương Online, 19/10/2015
- [2] Phạm Thị Hòa (2011), *Giáo trình Tổ chức hoạt động âm nhạc cho trẻ mầm non*, NXB Giáo dục Việt Nam.
- [3] Nguyễn Trung Kiên (2001), *Phương pháp học hát*, NXB Văn hóa, Hà Nội.
- [4] Xuân Khái (2001), *Dân ca Việt Nam*, Nhà xuất bản Thanh niên, Hà Nội.
- [5] Nguyễn Minh Toàn, Nguyễn Hoàng Thông, Nguyễn Đức Quỳnh (2000), *Âm nhạc và phương pháp dạy học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [6] Hoàng Văn Yên (2005), *Trẻ mầm non ca hát (Tuyển tập các bài hát nhà trẻ, mẫu giáo)*, NXB Âm nhạc, Hà Nội.